

undes

ni 1927

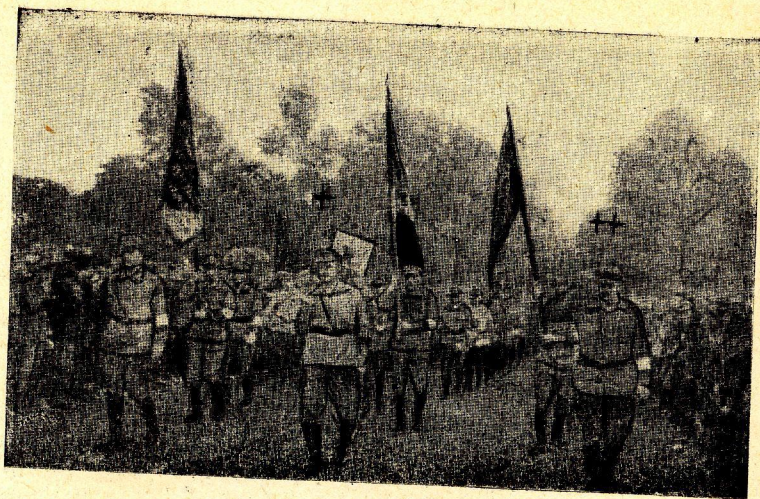
Es lebe die
proletarische Literatur
der Sowjet- Ukraine
Es lebe das Journal

"Hart"

Berlin d. 2 XI 1928

Напис на великій
світлині з'їзду чер-
воного фронту ні-
меччини — передано
для нашого журналу
див. „ГОЛУБИ МИРА“

ХАЙ ЖИВЕ ПРОЛЕТАРСЬКА
ЛІТЕРАТУРА РАДЯНСЬКОЇ
УКРАЇНИ! ХАЙ ЖИВЕ ЖУР-
НАЛ „ГАРТ“. БЕРЛІН 9/ХІ 1928

СВІТЛИНА ПЕРЕДАНА
ДЛЯ НАШОГО ЖУРНАЛУ

ШІЛЕРІВ ПАРК. МАРШ ПРА-
ПОРІВ. БЕРЛІН, ЧЕРВОНИЙ
ФРОНТ. ПОПЕРЕДУ Т.Т. ТЕЛЬ-
МАНТАЛЕОВ

машиністом потягу, в якому ви цілували кондуктора. Майбутнє Туреччини ясне, як соняшний день — для нас принаймні!

Хоч, може, ви просто скептик і не про це думали...

Туреччина

3. XI. 28 — 25. XII. 28

І. МИКИТЕНКО

ГОЛУБИ МИРА

ПРОДОВЖЕННЯ *

17

Дош перестав, але на вулицях іще блищить вода, і в ній, як розчин золотих молекул, переливається електрика.

Вечір.

Автомобілі відбиваються в велетенських люстрах асфальтів, будинки — вниз поверхами і димарями, і в черевиках Петера Коша повно холодної слизоти...

— Мерзотники! — бубонить він, переступаючи калюжу.

— Хто, черевики? — питаю я, хоч знаю добре, що мова не про них. Питаю, щоб подратувати, бо мені вже набридло оце бубоніння.

— Які черевики? Ти знаєш, що в будинку № 3 на Рікерштрассе провалилася убиральня і впала з другого поверху аж на перший. І що ж робить Вацполizei**?! Приїхав, подивився та й поїхав.

— Це умови життя нашого робітника, йому на голову падає убиральня з другого поверху. Це його житлові умови. А на панцерник іде 80 мільйонів; власне він коштуватиме сто двадцять. А як їх будуватимуть дванадцять?

— Слухай, у тебе сьогодні поганий настрій і ти починаєш скептично дивитися на життя...

* Див. Гарт №№ 2, 3, 4, 1929 р.

** Будівельна поліція.

114 — Ні, ти мені скажи, скільки будинків для робітників можна було б побудувати за ті гроші, що йдуть на панцерники?.. Скільки...

Я рішуче перейняв його:

— Дай мені спокій! Я в політику не втручаюсь. І взагалі: що це за штучки? Ти сам погодився йти на соціал-демократичний мітинг, сам мені запропонував— „ходім, подивимось“, і я пішов. І тепер, коли ми вже майже доходимо мети, коли ми вже стоїмо біля дверей соціал-демократичних зборів, ти починаєш вигадувати дурниці про якісь убиральні, що ніби то падають комусь на голову. Я ж не такий маленький, щоб повірити твоїм наївним вигадкам. У Берліні не може такого бути! Тут напевне рай для робітників...

— Donnerwetter! * Він не вірить!

Петер посунув руку в кишеню, вийняв звідти пом'якане число „Die Rote Fahne“ за 9 листопада, № 265, і тицнув мені до очей сторінку, на якій, підкреслене його червоним олівцем, стояло:

KLOSET FÄLLT EINE ETAGE HERAB... **

І тут ми підійшли до Спорталацу на Потсдамерштрассе, де має відбутися соціал-демократичний мітинг...

Ми не спізналися. Вони ще тільки підходили колонами до палацу. У них було багато червоних прапорів і оркестрів. Вони співали пісень і струнко марширували. Їх ішло кілька тисяч. Багато тисяч! І вони справляли імпозантне вражіння.

— От і подивися, і розбери їх, що вони зрадники революції,— обурено заворушив вусами мій товариш.— Поки робітник сі орієнтує, то „вожді“ соціал-демократії його ж ім'ям устигнуть накинути на нього міцного

* Лайка „грім і буря“.

** Клозет упав на нижчий поверх.

недоуздка. Чекай! Он та колона співає фашистської пісні! Щоб я пропав... Чуєш?..

Hackenkreuz am Stahlhelm,
Schwarz - weis - roter Band*...

— А як ми пройдемо всередину?

Петер також не знав, як нам це зробити. На дверях вимагали показати членський квиток і без нього нікого не пускали. Ми сподівалися купити вхідні квитки, але жодних квитків ніде не продавали...

— Справа безнадійна, — зробив я сумний висновок. — Не пощастить нам побувати на соціал-демократичному мітингові. Шкода!

А хотілося, дуже хотілося! Знаю, що дурять... читав, чув, знаю. Але як вони це роблять?

— Мой! Он на тих дверях чоловіка з двадцять народу. Певне теж без квитків — хочать пройти.

Я подивився на ті двері. Там, крім народу, стояло ще кілька надійних поліцаїв. Вони охороняли збори соціал-демократів від різної босоти, що може була б охоча влаштувати який скандал. Також, бува, комуніст проскочить. Що ж ото він з добрим наміром?..

— Назад! Назад! Ніхто не пройде! Назад!

— Біжим на ті двері, там немає „зелених“, — кинув Петер.

— Так як же...

— Іди, кажу тобі, за мною!

Група народу також вальнула до других дверей. А коли сюди ж перебігли й поліцаї, народ наліг швидко на перші двері і вже був усередині.

... Велетенська зала.

Безконечна.

Страшенно висока.

Тисяч на десять — на п'ятнадцять народу.

Повна.

Море прапорів.

* Хрест на сталевому шоломі, чорно - біло - червоний прапор.

116 Колосальна естрада, на якій уміщується хор чоловіка на двіста, оркестри, президія. І ця естрада ледве вміє з того кінця залі. І все залите „материм“ соціал-демократом. Він прийшов з дружиною, з тещею, з зятем, з сестрою в третіх. Зайняв усі яруси, майже під стелю. Він прийшов на великий концерт, розстібнув пальто і одного гудзика на жилеті, розмотав кашне, щоб не так парило.

І йому дуже подобається, що співають пісень, грає музика, шелестять прапори. Це так красиво! Хор велично співає про бідних людей. Хор співає: вставай, бідний рабе. Декламатор декламує: вставай, Німеччино! Це так гарно! Це так прекрасно:

— Вставай, Німеччино!

Від зворушення, від щирого „революційного“ почуття і від зненависти до всіх, хто заважає Німеччині вставати, соціал-демократу виступають сльози, пріє міцна червона потилиця, теща зворушено кліпає вогкими очима, сестри в третіх надхненно плещуть вдолоні.

І вся велетенська зала, наче править молебна, дякує богові за те, що дав таке прекрасне життя і створив таку благословенну партію, соціал-демократичну партію, що вміє справляти бучні революційні свята, уміє відзначити десять років німецької республіки, не згадавши ні словом про 11 років Жовтня, про диктатуру пролетаріату в СРСР, про диктатуру буржуазії тут, у себе, про жакливе становище рурських робітників... Ах, навіщо? Ось виступить з промовою гер Дітман, і він все, що треба, скаже... Він нічого не забуде, і нічого не скаже зайвого.

І от під урочистий гомін, під звуки оркестрів, сходять на трибуну гер Дітман. Він говорить поважно. Він говорить, „як вождь“. Говорить 20 хвилин. І його промова і є той політичний цвях, що скріплює концертне молебство на честь німецької республіки.

— Соціал-демократія — захисниця всіх покривджених! Соціал-демократія — заступниця бідного люду!

Це ж вона добилася тих великих прав, що ми їх маємо. Це вона дала народу право загального головування!

— Нехай же вона живе, славетна соціал-демократична партія! Нехай живе і йде вперед німецька республіка!..

От бачите. Він уже кінчив свою блискучу промову! І хоч би тобі одне нетактовне слово. Він дуже розумний. Од його слів приють міцні червоні потилиці, теща кліпає вогкими очима і в залі зриваються довгі й бурхливі оплески...

... Я заходжу до вбиральні. Але мені ніяково: тут повно юнаків. Вони поставили в куточок плакати й прапори, що їх вони принесли на мітинг, і покурюють собі, борюкаються, розповідають анекдоти...

— Анекдоти... — кажу я потім до товариша Петера, знайшовши його в коридорі з блокнотом на коліні. Він записував промову. — Там анекдоти, — кажу.

— Які анекдоти? Що ти мелеш? — питає він, нічого не розуміючи.

— А ти багато записав?

— Де, нема чого писати, промова пісна, як блин без шкварки.

— То може підемо?

— А чого ж іще тут нудитись?

... Ми пішли. І от за нами розлігся спів... „Інтернаціоналу“... Мітинг кінчився, і вони співали пролетарський міжнародний гімн!

— Теща співає „інтернаціонал“... Сестра в третіх... Зять! Свекор! Соціал-демократи співають міжнародний пролетарський гімн. Міцні, червоні потилиці в твердих капелюхах...

О Німеччино!..

... Ми швидше вибігли на вулицю.

118 у вас поганий настрій, ви бачите знову червоні потилиці, ви нервуєте і нікуди вже Вам не хочеться. Ви стомилися.

Хочеться відпочити, подумати.

Але ви забуваєте, що з нами — Петер Кош, невтомний Петер Кош. Він має ще більше підстав нервувати і бути невдоволеним: тиждень перед тим він „перенісся“ був на нове помешкання, бо звідти хазяйка витурила, а тепер і ця, нова, заявила, щоб за десять днів звільнив кімнату. Їй такої злидоти не треба. Не мала клопоту...

Він має право бубоніти нам про це своє лихо. Але в нього зараз зовсім інше на думці. Він хоче потягти нас іще в північну частину міста на N-штрасе.

— Ти ж хотів одвідати червоних фронтовиків, — заявляє він мені безапеляційно.

Одмовитись я не можу. Іще тільки пів на дев'яту. Отже нам доведеться спуститись під землю і їхати туди, куди поведе нас Петер Кош.

... За чверть години ми виходимо десь далеко в тихому і майже безлюдному районі. Ми йдемо ще хвилин з дванадцять пішки. Постукуючи ціпочком об камінні плити пішохода, ви слухаєте мого товариша і курите цигарети фірми „Salem gold“. Ліворуч од вас залишається темний канал. Він тихо тече в камінному кориті, і в його воді кволо поблискують самотні ліхтарі на низеньких стовпчиках.

Нарешті ми зупиняємось.

— Що це за будинок? — питаєте ви.

— Льокаль, — відповідає Петер. — Поганенька пивниця. Загляньмо та випиймо два кухлі пива.

Більше він нічого не каже і мовчки проходить у низенькі дверчата. Ми йдемо за ним. Уступаємо в маленьку кімнатку, де вже повно народу. Це — звичайна пивнушка. За буфетним столиком стоїть господар пивнушки і наливає кухлі. Ми сідаємо до столика. Тоді Петер каже нам:

— Почекайте.

З цим словом він проходить через усю кімнату і зникає в дверцях, що в протилежній стіні. Тимчасом ми розглядаємо присутніх. Все це народ низовий. Більше — без ковнірців, дехто в светері, дехто в блюзі, а інші в уніформі. Вони мирно п'ють пиво, хоч більшість давно вже сидить з люлькою чи цигарою перед порожнім кухлем. За три хвилини Петер відчиняє дверці й показує нам рукою — увійти.

Ми проходимо в ту кімнату, куди нас кличе Петер, і, тільки ми з'являємося в ній і за нами зачиняються двері, як від столу підіймається висока, здорова людина в уніформі червоного фронтовика і щось коротко промовляє до товаришів, що рясно сидять коло столу й попід стінами на стільцях та на лавах.

Я встигаю тільки схопити уривок фрази „письменник із Радянського Союзу“...

Я розгубився. Обстановка така, ніби ми потрапили до якогось штабу, деś на фронті. Першою мені впадає в око залізна пічка. У ній тліє вугілля. Довгі жорстяні труби від неї перетинають кімнату. На стінах — революційні плакати. На одній стіні червона зоря з серпом та молотом в руці робітника. По боках — портрети Карла Лібкнехта, Рози Люксембург, Леніна — в рямцях, під шклом. В кутку стоїть кілька велосипедів. В кімнаті накурено, тісно. Під стелею незмінні прапорці...

Все це я встигаю оглянути в одну коротку мить, шукаючи місця, де б мені стати, щоб не дуже звертати на себе увагу та не заважати їхній роботі. Але висока людина в уніформі також в ту мить кінчила своє коротке слово до товаришів, і тепер вони всі піднесли вгору стиснуті кулаки і одним густим, насиченим голосом крикнули :

— Гох !!!

— Гох !!!

— Гох !!!

120 Я розгубився ще більше. А висока людина забирає собі слово і в імені цього червоного штабу звертається до нас із привітанням.

Тоді я, хвилюючись мало не до скандалу, відповідаю їм, і Петер Кош підказує та перекладає мені, бо я не встигаю підібрати потрібних мені німецьких слів, щоб сказати те, що підступає мені до горла і гаряче кле-коче в грудях.

Потім ми всі сідаємо, і вони продовжують свою працю.

Це чергове засідання осередку червоних фронтовиків. Вони обговорюють чийсь реферат...

Хвилини за десять починає здаватися, що це сон.

Маріння...

Сон...

Засідання осередку десь на далекій станції. Кругом степи, а в далені — місто і фабричні димарі. Залізна пічка в кутку. Гарячі обличчя, блискучі, іскристі очі. Сперечаються про шляхи Жовтня і німецької революції. Хтось розповідає про Карла Лібкнехта. Це юнак розповідає про Карла Лібкнехта. На ногах у юнака зелені вовняні панчохи, він нервово перекладає щоразу ногу на ногу і від того одна панчоха йому зсовується. Юнак говорить і хвилюється. Тоді забирає слово „папаша“. Це теж червоний фронтовик. Йому певне років із сорок вісім уже. У нього сивенька гостра борідка, і чорні коротко підстрижені вуса. Чуб короткий, теж сивий. Він у блюзі червоного фронтовика і в чорних вузьких сукняних штанах, заправлених у старенькі гетри. Одна рука на столі, другою рукою він робить енергійні рухи, ніби рубаючи ними слова. Він теж говорить про Карла Лібкнехта, потім про кривавого Носке про Шейдемана, про облудну політику соціал-демократії. Раптом він називає ім'я, страшенно мені знайоме.

І відразу — не сон!

Це справжня дійсність. Годину тому ми слухали промову Дітмана, якому так захоплено плескали пани

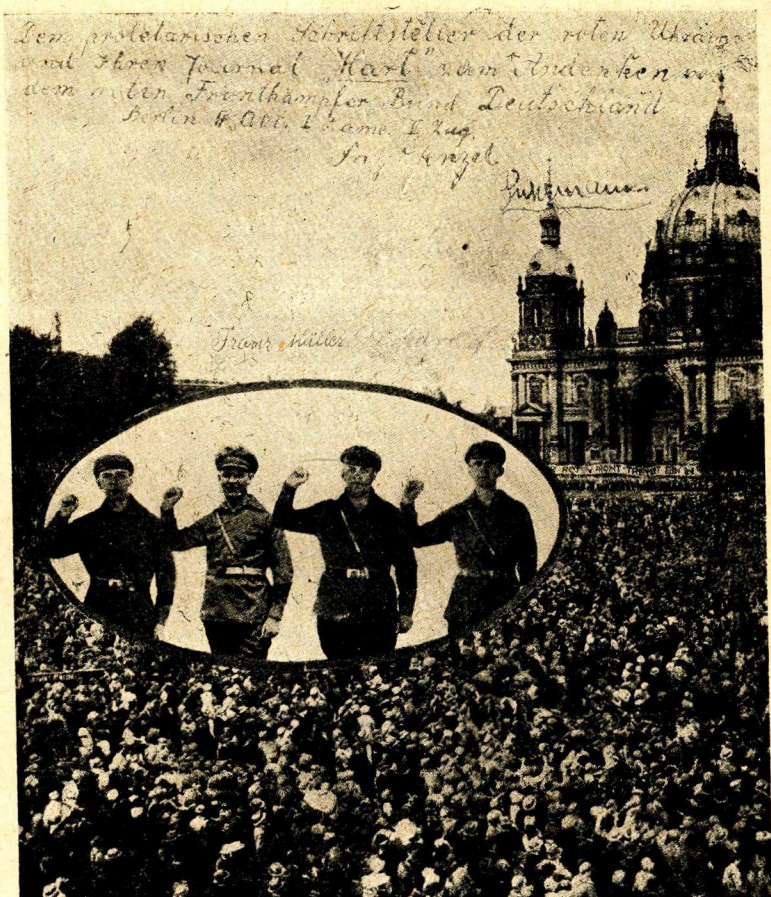
An die ukrainischen Brüder der Sowjet-Union

Die Kameraden des "Luges" Kameradschaft,
der IV Abteilung des "Roten Frontkämpfer-
bundes" Groß-Berlin entbietet dem ukrainischen
Proletariat die heißen Kampfesgrüße und gelo-
bert nicht nur mit Worten, sondern auch mit
Taten für den Schutz der Sowjet-Union
einzutreten. Aus diesem Grunde wünschen
wir mit euch in brüderlichem Gedankenaus-
tausch zu treten, damit wir aus euren
Erfahrungsschätzen lernen können und Ihr
Erfahren könnt wie es dem deutschen Prole-
tariat geht. Der "Lug" des "Roten Front-
kämpferbundes" sendet euch ukrainischen
Brüdern ein dreifaches

Rot-Front!

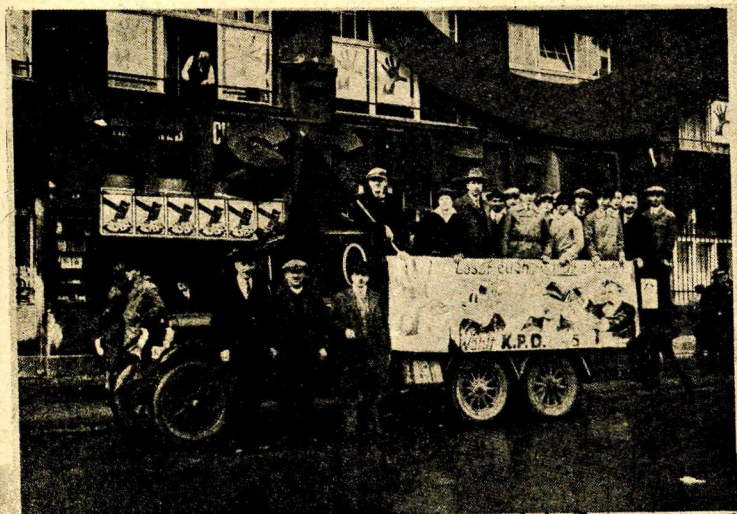
ПЕРЕДАНО ДО НАШО-
ГО ЖУРНАЛУ ЧЕРВО-
НИМИ ФРОНТОВИКАМИ
ВЕЛИКОГО БЕРЛІНА

ЛИСТ НІМЕЦЬКИХ ЧЕРВОНИХ
ФРОНТОВИКІВ ДО РОБІТНИКІВ
УКРАЇНИ. ДИВ. „ГОЛУБИ МИРА“

Світлина передана
для нашого журналу

ЧЕРВОНІ ФРОНТОВИКИ ВЕЛИ-
КОГО БЕРЛІНА НАПИСАЛИ НА
СВІТЛИНІ: „ПРОЛЕТАРСЬКИМ
ПИСЬМЕННИКАМ ЧЕРВОНОЇ
УКРАЇНИ ТА ЇХНЬОМУ ЖУР-
НАЛУ „ГАРТ“ НА ЗНАК ПА-
М'ЯТИ ВІД ЧЕРВОНОГО ФРОНТУ
Н І М Е Ч Ч И Н И

Vor. der Abfahrt am Liebknecht Haus 1928.

Світлина передана
для нашого журналу

НІМЕЦЬКІ РОБІТНИКИ ЇДУТЬ НА
СЕЛО ПЕРЕВОДИТИ ЧЕРГОВУ
КАМΠΑНІЮ. ЗБИРАЮТЬСЯ БІЛЯ
БУДИНКУ ІМЕНІ КАРЛА ЛІБ-
КНЕХТА В БЕРЛІНІ

СВІТЛИНА ПЕРЕДАНА
ДЛЯ НАШОГО ЖУРНАЛУ

РОБІТНИКИ З БЕРЛІНА ПРИ-
ЇХАЛИ В НОЙЕНДОРФ. БУДЕ
М І Т И Н Г

соціал-демократи. І ось через годину я знову чую це ім'я з уст „папаші“ червоного фронтовика, що вимовляє це ім'я без найменшої пошани.

— Дітман казав нам: „Не робіть тієї дурниці, що в Гамбурзі“ *. І такий у нього голос солоденький. Таким голосом колись Вельс казав нам стріляти в тих, що виходитимуть з зібрання. Там був Карл Лібкнехт, він промовляв на тих зборах. Таким голосом Вельс намовляв тоді убити Карла... Це проклята партія! Проклята!

... Сидять робочі піджачки, похилившись на стіл. Правда, більшість із них безробітні. Немає навіть напиво.

Цигарети немає.

— Камерад, дай цигарету!

.
Засідання кінчилося, і тепер ми сидимо і просто розмовляємо. П'ємо по кухлю пива і їмо картопляні млинці. Всім страшенно хочеться їсти. Ми співаємо. „Папаша“ перший починає. Ми куримо і сміємось, розмовляємо і чуємо — прекрасно!

Вже пізно. Але розходитись нікому не хочеться.

— Камерад! Якщо ти не напишеш нам кожному, хоч по одному листу, коли повернешся до Харкова, то ми всі будемо ображені. Ти мусиш передати наш привіт українським братам Радянського Союзу...

Вони так химерно і щиро говорять.

— Стривайте, — гукає юнак у зелених панчохах. — Стривайте! Ми напишемо їм листа. Давайте писати листа!

— Так!

— Це ідея!

— У кого є зошит?

Вони виривають із зошита аркуш і пишуть листа. Потім читають його вголос. І всі присутні підписуються під ним.

* Страйк портових робітників, підтриманий робітниками гамбурзьких заводів.

122 — На! Вези і передай робітникам.
Вони доручають мені листа.
Я публікую його в цій книзі. Ось цей лист.

Українським братам Радянського Союзу.

Товариші (такого то) відділу „Союзу червоних фронтників“ великого Берліну шлють українському пролетаріатові палкі привітання в його боротьбі і обіцяють не лише словами, а й на ділі стати на захист Радянського Союзу. На цьому ґрунті ми бажаємо увійти з вами в братерський обмін думками, щоб ми могли навчитися з ваших досягнень, а ви могли взнати, як живеться німецькому пролетаріату. „Союз Червоних Фронтників“ шле вам, українським братам, потрібне привітання.

*Rot Front!**

(Підписи, підписи, підписи...)

Потім вони починають удвадцятье розпитувати про все.

Їх усе цікавить.

— Чи є Україна окрема держава і як вона увіходить у спілку з Росією та із іншими республіками?

— Як живуть там робітники?

— Що таке міліція?

— Як живуть у вас інженери, лікарі й інші категорії — партійні і позапартійні?

— Що роблять комуністові, коли він любить багато пити?

— Як працюють заводи.

— Чи добрі командири в Червоній армії?

— Чи не допущають вони чого лихого в армії?

* „Червоний Фронт“! Це форма привітання, поширена між червоних фронтників.

— Як там звертаються до червоноармійців — на „ти“ чи на „ви“ ?

— Чому я звертаюся до них на „ви“ ?

Я пояснюю, що ми ледве знайомі і що я ж не належу до їхнього „Союзу Червоних Фронтовиків“, що я зовсім стороння людина, письменник, якому цікаво знайомитися з людьми, щоб їх потім змальовувати в своїх писаннях. От і все. Чого ж я маю говорити їм „ти“ ? І як я можу їм на все це відповідати ? Я не можу.

Вони сміються і підштовхують один одного:

— Говори там...

Я запевняю їх, що воно так і є. Тільки так, а не інакше...

— Ну, гаразд, гаразд. Тоді розкажи нам про ваших письменників, про їхні книжки, про ваші газети та журнали. Ти в яких газетах працюєш ?

Я розповідаю про письменників, про журнали і говорю, що працюю в „Гарті“ — органі Всеукраїнської спілки пролетарських письменників.

Їх це чомусь страшенно радує, коли я кажу — пролетарських письменників. Вони просять показати їм цей журнал. Та в мене його немає напихваті. Тоді вони просять надіслати їм, а цей камерад, що зі мною, прочитає і перекладе...

— Альо ! — гукає знову юнак.

— Давайте передамо картку нашого з'їзду !

— Ні ! Давайте зараз зфотографуємося разом і передамо !

— Зараз не можна. Давайте завтра ! Ти прийдеш завтра вдень ? Або післязавтра ?

— Так, він прийде, але картку з'їзду передамо зараз. Підлишемо знову всі. Надрукуй її в журналі пролетарських письменників.

Кілька чоловіка зриваються з місця і кудись біжать. За десять хвилин вони повертаються з картками. Тут і окремі портрети, і фото з'їздів, і момент відрадженьня

124 на село — для агітації. В грузовику стоять робітники, готові до від'їзду.

Друга картка — вони вже в селі.

З ними й грамофон, знаряддя „музичного впливу“ на селян...

На великій фотографії 3-го з'їзду Союзу Червоних Фронтовиків вони пишуть :

„Хай живе пролетарська література Радянської України! Хай живе журнал „Гарт“ !

На фотографії 4-го з'їзду роблять такий напис :

„Пролетарським письменникам Червоної України і їхньому журналові „Гарт“ на знак пам'яті від Союзу Червоних Фронтовиків Німеччини“.

Все чисте поле на картці вкривають підписами.

Я того настрою, що був тоді, ніколи не забуду.

Як розходились додому, вони все запрошували ночувати. Кожний запрошував до себе. Особливо товариш з польським прізвищем. Він був такий виснажений, що на нього страшно було дивитись. Усе запрошував і доводив, що в нього зручно, бо він має аж дві кімнати.

— А яка сім'я? — спитав я.

— Сім'я? Та що сім'я... Ну, сім чоловіка. Помістимось ! Ми дійшли разом аж до якоїсь зупинки омнібуса. Було вже дуже пізно.

Але вони розійшлись тільки тоді, коли ми сіли в омнібус і поїхали.

19

Настав сонячний день.

Чи треба казати, що Петер Кош був точний і що ми явилися в назначену годину (pünktlich*!) до того самого льокаля?

* Точно.

Майже вся організація уже була на місці. Отже ми зараз підемо зніматися, десь на повітрі, в районі Norden.

Командир шикуює цуг і велить нам з Петером Кошем стати на лівому фланзі.

Ми стаємо.

Таким чином, на хвилину ми стаємо часткою 180-тисячного Союзу Червоних Фронтовиків.

Auf, auf, zum Kampf, zum Kampf!
Zum Kampf sind wir geboren ... *

Пісня послалася широкими коридорами вулиць, майже порожніх в цей ранній час на передмісті в неділю.

Наш цуг марширує. Робітник, що переходить вулицю, підносить угору стиснутий кулак і вітає:

— Rot-Front!

— Rot-Front! — відповідає йому дружно цілий цуг. Маршируємо.

Пісня послалася широкими коридорами вулиць.

— А можна співати? Ви не боїтеся? — питаю свого сусіди.

— О! Чудне запитання.

— Можливо, та я ж не знаю...

Тоді мій сусіда весело сміється.

— Вулиці наші. Чом би нам не співати? А от те, що ти маєш у руках ціпочок, це вже проти закону... Перший поліцай має право вивести тебе із строю... Ти ж знаєш, що нас позбавлено права носити дубинки...

— Так це ж... це не дубинка... Це так собі...

— Однаково. Наша зброя — кулак. Сто вісімдесят тисяч пар кулаків і гасла „червоного фронту“.

— Хм...

Я постарався притиснути до бока свій ціпочок.

За двадцять хвилин командир скомандував стати. Ми прийшли до якогось широкого поля чи городів,

* На боротьбу, на боротьбу!
На боротьбу ми народжені.

126 що обросли високими кущами та колючим дротом. Це ніби такі дачі. Окремі ділянки городів належать окремим громадянам, що влітку приїздять сюди подлубатись на грядках — після чесної, тяжкої праці у власному магазині чи десь у конторі...

Тимчасом деякі робітники живуть тут літо й зиму, в курячих халупках на одне маленьке віконце. Холодно їм тут. Але нічого... Терплять...

Люблять, бачите, „дачу“.

Тут, принаймні, ніщо не впаде йому на голову, крім дощу та негоди. Тут ми й знялися.

А за півгодини ми знову були біля „штабквартири“. Керовник давав інструкції — на роботу!

Вони йдуть на роботу: збирати на допомогу рурським страйкарям. Чи ж не цікаво нам піти разом із ними і подивитися, як це вони роблять?

Вони розподіляють ролі.

Кільком товаришам дають на руки „підписні листи“. Одному доручають виголошувати промову, а всі гуртом пробують гукнути:

— Achtung! Achtung!

Hier ist Roter Frontkämpfer Bund!*

— Починаймо.

Всі гукнули. Та вийшло не одностайно. Дехто засміявся, а більшість — розсердилися.

— Ще раз!

І вони гукнули ще раз.

— Achtung! Achtung!

На цей раз вийшло бездоганно. Ніби не з двадцятьох п'ятьох, а з одних грудей.

Командир задоволено гукнув:

— Готове.

І знову цуг шикуюється.

* Увага! Увага! Тут Союз Червоних Фронтовиків!

Струнко.

Ідуть у першу - ліпшу вулицю, заходять на подвір'я великого будинка. Камінний чотирикутник гуде під їхніми кроками. Вони стають посередині, обводять очима поверхи, що дивляться рясними вікнами в чотирикутник подвір'я. Де-не-де вікна трохи відхиляються. Частина товаришів — ті, що з підписними листами — уже позаймали всі майданчики на сходах і всі парадні. Вони чекають.

І от керовник групи глянув на товаришів, що були з ним. Гучно, одностайно, лунко гуде в камінному подвір'ї:

— Ach - tung
— Ach - tung
— Hier
ist
Ro —
ter —
front —
kämp --
fer —
Bund!!!

І, як тільки останнє слово — „Бунд“ — прогуде і стихне десь на камені, керовник виступає наперед, ще раз обводить очима поверхи, де вже рясніше відчиняються вікна, і починає свою запальну промову.

— Камераден! — говорить він. — Двісті тридцять тисяч робітників і робітниць рурщини і району викинуті на вулицю, бо вони жадали платні й хліба за свою роботу.

— Камераден! Буржуазія хотіла б їх повішати.

— Соціал - демократія зраджує.

— Поліція поборює їх гумовими бичами...

— Камераден!..

... Скільки вогню і гніву було в його промові! Він викликав магічним словом тіні голодних робітників, 127

128 і вони ніби пропливали перед очима, клянучи світ, загрожуючи ворогам.

Червоні фронтовики на роботі!

Через п'ятнадцять хвилин підходили вже до другого будинка.

ДАЛІ БУДЕ

В. РАДІОНОВ

СПІРАЛІЗМ ЧИ „КІЗЯКОВИЙ ДИМ“ ?*

ПРО ЗАМАХИ „АВАНГАРДУ“

„ПРИХОДИЛОСЬ ПАЛИТИ КІЗЯКАМИ“

„АВАНГАРД“ № 2, 1928

I

ЗАМІСТЬ ВСТУПУ

С^тій! Зупиніть, очі та поміркують, увага! Товариші й громадяни, вишліть 3 крб. в найближчий час на адресу: Харків, Майдан Тевелева, 23, редакція журналу „Авангард“; це буде перший Ваш внесок на передплату цього яскравого журналу... Участь беруть кращі митці України, Союзу й закордону.

Так закликає до себе в крамничку „Авангард“ на чолі з Вал. Поліщуком: „дайте, не минайте“.

Немає де слова діти: для сучасного мистецького журналу в умовах радянських — це надто наївна й „оригінальна“ форма реклями. Оригінальна ж вона суттю, змістом, а не формою, що позичена із стандартів дешевої реклами: так за невеличкі гроші обіцяють всякі благодійства знищувачі мозолів, автори винаходів, як легко заробляти багато грошей або про „Силу внутрі нас“.

Від революційного журналу конструктивно-динамічного мистецтва, від „спіралістів“ слід було б чекати дотепніших вигадок, ніж вище подана об'ява.

Та й по суті вона нікудишня! Що то значить: „вишліть 3 крб., це буде 1-й внесок“? А взагалі, гамузом, так би мовити, скільки нам коштуватиме ця штука? Може, ви щомісяця потім вимататимете по 3 крб.? Тай як так, заплуштивши очі, кудись там висилати оці 3 крб., що вони в мене — саморобкові, чи що?

От що я, один з „товаришів і громадян“, міркував собі, читаючи відозву „Авангарду“.

* Стаття дискусійна.

Я не побіг на пошту покvapливо переказувати 3 крб., як сподівалася редакція „Авангарду“, а вирішив спочатку добре поміркувати, ознайомитися зі справою як слід, а поміркувавши — й вирішив зовсім не переказувати до Авангарду ні першого внеску, ні взагалі ніяких внесків. І хай ця бідлашна редакція знає, чому я так вирішив.

Я міркував собі так: коли ці люди полюють „на арапа“ на читачів на передплатників, то це ж зовсім не по-сучасному, не по-радянському. Може це по-американському, але ж тоді це в стилі героїв О. Генрі, — у всякім разі — це щось дуже не конструктивне, а скоріше фіктивне, куди зовсім небезпечно „всадити“ навіть 1 крб., не то що 3 крб.

А згодом трохи, прочитавши, що Авангардові так скрутно живеться, що „приходилось палити кізяками, хоч кізяковий дим смердить, але вогонь не загасає“, я остаточно переконався, що добре вирішив... не платити гроші за кізяки, бо це ж не така коштовна річ, як здається бідній редакції Авангарду. Та й справді ж, конструктивна доба вимагає чіткої, ясної, серйозної справи. От припустімо, вирішив собі солідно, серйозно, конструктивно заручитися на 1/2 року або на цілий рік найреволюційнішим, найпоступовішим мистецтвом, що веде перед у всьому світі в царині культурного будівництва, — потім раптом тобі редакція спокійно відповість: „та це ж кізяки, це ж смердить, а справжня конструкція, що динамічно й спірально пахне, буде далі, — гоні ще 3 крб.“

Отже, завжди будши обережним, обходячи кізяки, я і на цей раз обійшов кізяковий, спіральний Авангард і гадаю, що, мабуть всі „товариші і громадяни“ так зробили.

Зробили так і не каються! Не каюсь і я!

II

НІЧОГО НОВОГО

Коли відкинути непотрібний орнаментальний лемент і галас Авангарду, то критична аналіза його кізяків (мало чого не доводиться науці аналізувати!) свідчить, що даремно шукати там якоїсь „перлини“, що нічого нового і свіжого суттю, задумом ні в теорії ані в практиці там немає.

Коли випарити всю воду безсилої злості, скиглення і галасливого істеризму цих „спіралістів“, що збираються в похід на всесвіт, то кожний з „товаришів і громадян“ може легко переконатися, що поза цією водою підприємці „Авангарду“ нічого власного й оригінального не мають. Бо все, чим вони так пишаються й вихваляються, — це не своє, це все позичене, і носять вони з чужого плеча. Перше неймовірне відкриття, на яке ми потрапляємо в Авангарді, це те, що в добу індустріальну мистецтво повинно стати теж індустріальним.

Кожна доба має своє мистецтво, доба індустріальна вимагає свого індустріального мистецтва. На сьогодні — це вже не новина. Це, як відомо, завжди твердили в різних варіаціях футуристи, ще до великої війни вони були співцями машинізму, динамізму і зі свого футуристичного верхів'я плювали на все, що не походить від машини, від „динаміки“.

Після великої війни це гасло індустріалізму ми зустрічаємо в конструктивістів (напр. О. Ган. 1920 р.).^{*} Нарешті, кожне мистецьке угруповання після жовтневої доби, що свідомо стоїть на ґрунті здобутків Жовтня і соціалістичного будівництва, визнає індустріальний напрям сучасного мистецтва. Отже, бити себе зараз в груди і галасувати навкруги: „я індустріаліст в мистецтві“ — це значить просто удавати із себе якогось провінціала — винахідника, який відстає від життя так років на 10 — 15.

Крім того, мало сказати — індустріалізм в мистецтві, треба ясно й виразно показати, що він є.

Далі побачимо, що новоявлені мистецькі революціонери нічого ні сказати, ні показати не можуть.

Нашим „індустріалізованим“ поліщукам здається, що вони вимовляють щось дуже глибокодумне, коли твердять таке: „Безперечна сучасність, цебто виправдання твердження, що кожна епоха має своє тільки відповідне їй мистецтво, яке вичерпується в цій добі“.

Що то значить сучасність? Сучасність треба розуміти динамічно і діалектично: це те, що росте в майбутнє. Шаман сибірський і папа римський, колування сохою, всяке кустарництво (в тому числі й мистецьке) не належать до сучасности в цьому розумінні.

Про яку ж сучасність говорять поліщуки із свого кустарного запічка?

Гадати, що сучасність це машина й машинізоване життя, — це ще не все, треба сказати, куди росте ця машинізована сучасність. Капіталізм прекрасно живе й використовує машину, машиною він зміщує свій хижацький лад (танки, аеро, газ). Америка незрівняно більше машинізована та індустріалізована, ніж, скажім, Україна, але гола машинізація без соціального змісту її нічого не варта.

Машина на послугу всьому трудящому народові — ось наше гасло сучасности. Експропріювати експропріаторів машини у всесвітньому масштабі — ось наше завдання!

Коли це усвідомить собі й мистець, тоді не стане виплекувати чисту машину, як таку, захоплюватися виключно її динамікою та конструкцією, а й насамперед тим, як цю машину поставити на послуги пролетаріатові, а через останній — всьому світові. Не машиномалярство, а машиноволодіння — наша мета.

А ваша, бідолахи-спіралісти, машина хвора на „бліду німеч“ інтелігентського пасивного формалізму, що милується чистою красою

машини. Хоча й зустрічаються часом вирази „наша пролетарська поезія“, „соціально-економічна база“, „пролетарська революція“,— але ж ці захисні кольори не можуть заховати того, що в наших поліщуків соціальний момент насправді занедбано.

Далі. За новину видається, що кожна епоха має своє мистецтво. Це вже або труїзм, або надто нагадує Данілевського — Шпенглера.

Коли це позичено в Шпенглера, то нам не підходить містичне та ідеалістичне розуміння історії і мистецької продукції, які проповідує Шпенглер. Але Шпенглер має деяку оригінальність, а спіралісти — ніякої. Проте, гадаю, від Шпенглера вони застраховані.

Цю тезу, що кожна епоха має своє мистецтво, не слід, поперше, видавати за новину, а подруге, не слід так її тлумачити, ніби до старого мистецтва і культури потрібне лише „наплюваторське“ ставлення. З погляду марксизму-ленінізму стару культуру й мистецтво, в тому числі і буржуазні, слід вивчати і все варте використувати (не позичати, як еkleктики, а раціонально використовувати).

Не можна не погодитися з дальшою тезою Авангарду, що хоче не лише пізнавати поруч із наукою світ через мистецтво, а оформляти світ мистецтвом.

Це правильно, але ж хіба це щось нове?

Пізнавальну функцію мистецтва досить висвітлено так у буржуазній мистецтвознавстві, як і в марксистській (Плеханов, Бухарін, Воронський *).

Щодо функцій оформлення життя, то мистецтво завжди виконувало цю роль. Танки, музика, пісні, архітектура, скульптура, різьбярство, кераміка завжди оформлювали суспільний побут. В теорії знов цей момент підкреслено було конструктивістами на Заході і в СРСР. Знов примушені ми констатувати, що нічого нового наші спіралісти із себе витиснути не можуть.

Нарешті, спіралісти намагаються „допомагати зміні психіки людства в зв'язку з індустріалізацією життя“.

Щоправда, бажання гарне, а чи не буде це часом... ведмежою послугою не на словах, а на ділі? Як насправді вони допомагають, побачимо далі.

Безперечно, це прекрасне завдання — „індустріалізувати психіку“, напр., селянську, хуторянську, принципово-провінціальну, але ж поперше, не слід перебільшувати поліщукам своїх сил, а подруге — треба робити це вміючи. Не треба вульгаризувати цього завдання і змішувати мистецьку продукцію з діяльністю т-ва „Техніка масам“. Треба, нарешті, розуміти цю індустріалізацію, та й добре розуміти її, а на одній спіралі ніякої індустріалізації (бодай психіки) не зробити. Для цього потрібне більш солідне озброєння.

* Але, до речі, не слід цього моменту переоцінювати.

Конструктивне оформлення динамічного життя. Це порожня, безмістовна, беззуба формула, якою себе самогіпнотизують ще не досить урбанізовані провінціали. Мистецтво завжди було оформленням життя. Воно завжди було тою чи іншою конструкцією, цебто побудовою. Нарешті й життя завжди динамічне, хоча масштаби цієї динаміки — різні. Лише порівняння двох масштабів дає уяву про „динаміку“, про зміну, про рух. Із зовнішнього погляду найбільше динаміки на Нью-Йоркській або Чикагській біржі, або ще, скажім, на війні *. Найменше зовнішньої динаміки в науковій лабораторії або десь у штабі, що керує військовими діями. Таким чином термін „динаміка“ — неясний, невиразний і нічого по суті не дає.

Яку саме динаміку оформлювати, — всяку, що прийдеться, чи за якимсь добром?

Без соціального визначення цієї динаміки нічого путнього не буде.

Треба не жонглювати словами, а вкладати в них певний, чіткий до кінця зрозумілий зміст.

Отже, треба нашим конструктивістам навчатися конструктивно (цебто чітко й ясно) мислити і висловлюватися.

А не жувати кашу з чужих думок і чужих слів.

III

НОВА ЛАТКА НА СТАРИХ ШТАНЯХ

„Електризуйте штани поезії“ — кидає заклик Г. Коляда.

Славнозвісні штани, що колись виносили в собі і виплекали ціле „облако“ футуристів ** нарешті зношено і викинуто із ужитку. Лише наші українські джигуни цього не помічають і з захопленням, бадьоро силкуються носити їх. А щоб не розлазились штани, латочку поклали на них, та з погордою звуть ту латочку „Спіралізм“.

Хай буде собі спіралізм. Чим ця справді назва гірша за безліч інших, що виникали і зникали без кінця і краю?.. Всяке ім'я може виконувати функцію певної диференції, відміни, відрізнєння.

Але назва мистецького напрямку, що претендує на всесвітнє революційно-конструктивне значіння, повинна, крім цієї диференційної функції, являти ще й певну характеристику цього напрямку, визначати його зміст.

Особливо це має силу щодо конструктивістського напрямку в мистецтві.

* Не дурно Марінетті став співцем імперіялістичної війни.

** „Облако в штанах“ Маяковського береться, як кульмінаційний пункт російського футуризму.

Назва для такого напрямку не є якась абищія, а, очевидно, повинна бути теж конструктивним його оформленням.

Тому слід було б гадати, що спіралізм виображує в слові саму суть цього напрямку.

Імпресіонізм має виправдання своєї назви в тім, що він замилювався чарівною грою побіжних вражень.

Експресіонізм хоче бути мистецтвом виразу (вищої надреальності).

Футуризм прагнув стати мистецтвом майбутнього.

Конструктивізм — мистецтво індустріальної доби.

Всі ці назви логічно виправдані. А що то значить спіралізм?

Спіраль може справді бути образом динаміки, так би мовити її статичним і потенціальною виразом. Але, по суті, динаміка ширше й глибше цього бідного, неадекватного, механічного образу. Цей образ позичений із старої до айнштейнкової механіки, невідповідний досягненням сучасної науки, поняттю про електро-магнетну природу світла, космічного тяжіння, простору і матерії.

Спіраль поняття старе, механічне, а не нове, електричне.

Отже, воно вже не таке нове, найновіше, найпоступовіше, як того б хотіли спіралісти!..

Тому воно й по суті виконує не конструктивну, а декоративну роль певної нової прикраси на старому позиченому матеріалі. Можливо ще, що спіраль є технічна форма сучасної індустріальної продукції взагалі, мистецької зокрема.

Але коли вона й зустрічається, то не становить типової форми сучасної індустрії.

Сучасна архітектура теж не знає спіралі. Моменти спіралі можна знайти лише в занепадницькому бароко (рококо).

Сучасне малярство і скульптура теж не вживають спіралі, як типової технічної форми.

Колишній кубіст неокласик Северін, що докладно розглядає в своїй книжці „Від кубізму до неокласицизму“ схеми сучасної композиції, навіть не згадує про спіраль. У крайнього абстрактивіста-експресіоніста Кандінського панує крива різного походження, але спіралі теж немає.

В сучасній літературі навряд чи можна знайти щось подібне до спіралі, як от технічної форми. Лише в старих літературних зразках, як от сонеті, французькій баладі або в секстині можна помітити щось аналогічне спіралевидній формі.

Той верлібр, що його так вихваляє Авангард, нічого спільного із спіраллю не має.

Таким чином бачимо, що цю декоративну латку — пляму роблено із старого недоброякісного, у всякім разі, не з індустріального конструктивного матеріалу.

134 Та це ще не вся біда.

Образ спіралі абсолютно не виправданий логічно з погляду конструктивного динамізму.

Спіраль є схема і образ постійного повертання (щоправда, на вищій щаблі). Спіраль набридливо надокучає одна-нітним рухом повертання на пройдені позиції. Невже це підходяща штука для таких шалених і безоглядних динамістів, як спіралісти? Так несподівано й несвідомо для себе вони починають (образом спіралі) виправдувати й легалізувати повертання до старого, до минулого, до етапів пройдених*.

Отже, бідні спіралісти, ось вам порада: віддайте тую непотрібну вам спіраль зеровим, а самі пошукайте собі чогось іншого, конструктивного, споживнішого!

Бо не врятує вас оця спіраль!..

Хоча й вона виникла у вас не випадково. Це ж тільки — латка, а одіж ваша стара: ось і тягне вас до старого, несвідомого цей потяг відбивається.

Л. Чернов заявляє в одному місці, що він знає Фрейда. Так от хай він вам розкаже, що то значить символіка несвідомого за Фрейдом.

IV

КОНСТРУКЦІЯ чи ДИМ?

КІЗЯКОВА ПРАКТИКА

Один із спіралістів так викликає на бій всесвіт:

„Галасом багато не зробити —

Покажіть діло!“

Так от і ми звертаємося до вас:

„Покажіть діло!“

Ваша теорія — це все ж таки галас, до того ще й з чужого голосу. Давайте придивимося до практики. Практика невелика, оглянути її не важко.

Та про все ж не слід згадувати, — зайва реклама, з якої лише б радів якийсь собі спіралістик. Спинимося на тому, що саме впадає у вічі.

Література повинна бути індустріальною. Отже, конче потрібні аеропляни, автобуси, паротяги і навіть Дніпрельстан. Все це в невеличкій порції у вас є. Але ж як подається оцей індустріальний реманент?

В. Поліщук хоче показати майбутню Україну — як „пишний край аероновігації“.

Конструктивний твір повинен бути чітким, ясним, логічним.

* Спіраль може бути графічною схемою ніцшеянської теорії „вічних повертань“.

А тут багато дечого дивного й зовсім незрозумілого.

Що визначати повинні такі рядки :

„... І гандлями й зв'язками
З колом націй
Вона обніме занепалий світ.
Україна — гордий край
Аеронавігацій“.

Чому „світ занепалий“ саме Україна обніматиме? І що то за гандлі такі із занепалим світом? І чому саме в Америку, а не в Африку або Індію „нам віха“? „Розіллються потоком веретливим твої сини по всесвіту поля“.

Це щось в стилі авторів концепції українського імперіялізму. Взагалі месіянізм України, яким просякнута цей вірш В. Поліщука, дуже дхне національною романтикою, а не пролетарським інтернаціоналізмом.

Зовсім дико звучить остання строфа :

... Животворящий спирт.
І ним зогріємо ми
Коло братніх націй,
Численніших як гори картоплин,
Яркіших золота багатих скирт“.

Не можна визнати, що образ „зогріємо“ в даному разі раціональний і конструктивний: „зогрівати“ спиртом — це така двозмістовність, що у патетичному (а не іронічному) вірші вона зовсім не до речі. Як видно, В. Поліщук гадає, що Україна збирається в майбутньому гендлювати спиртом... і таким чином „обнімати коло братніх націй“...

Нарешті не можна не звернути уваги на оці хуторянські образи: „гори картоплин“, „золота скирти“, „віха“, „рій“, „ескадри скирт“: це вже не так „індустріально“, як здається В. Поліщуківі. Хоч штани з новою латкою, а хуторянську сорочку видно!

От тобі й динамічний конструктивний революційний світогляд!

П. Голота в „Добі“ хоче „уславити свій Уесерер“, а насправді виспівує хвалу гнилозубому індивідуалізові, що втратив вартість навіть у буржуазній соціології:

„О геній, що горів багато,
Ти був завжди один... один...
А неукі й дегенерати
Росли неначе із води“.

Це непогана ілюстрація для теорії „героїв“ і „натовпу“. При чому ж тільки тут УСРР, індустріальна доба, доба пролетарських революцій і соціалістичного будівництва?

„І вічно славні будуть ери,
Що мали голосних співців“.

Ось вам філософія й методологія історії за спіралізмом!
Форма й фразеологія свідомо переймають Шевченка. Це не погано,
але архаїчно, не ново й не оригінально.

„Сонце й серце“ Л. Чернова зовсім не можна визнати за „кон-
структивну“ річ: це типовий досить експресіоністичний твір
з трагедійним патосом психологізму, містикою і розкуйовдженою
формою.

Герой рятує в морі Тамару:

„Чую:
Шкварчить (?) з - за спини
Ламане слово
— Облиш...
Хто це?
Вода?
Примара?
Ні. Це рида Тамара:
— Так. Облиш і забудь.
Я не в вирі.
Я зазнала тут шастя вщерть.
Понесуть мене сні — будомирі...
— В смерть, Тамаро.
— В життя, а не в смерть“.

Це справжня містика, характерна для експресіоніста. Автор далі
висловлюється ще так:

„Бо за тілом дівочим,
що в вирі порине,
До фіялкових меж
золотої землі
Аргонавти моєї країни —
Ріжуть хвилі
червоні твої кораблі“.

Хто не згодиться, що тут „індустріалізму“ й на шеляг немає,
а ідей — образи густо насичені містицизмом?

Весь твір — надто заумний, логічного зв'язку частин будови не-
помітно. Якщо є мотивація, то вона іраціональна й підсвідома.

Можна надбати просто незрозумілі вирази.

„О, Вкраїно, Вкраїно!
Пора, розгорнувши червоний прапор,
Оповити земную кулю.“

Ген, сьогодні останній злочин
П'є твою голубу широчінь".

Який сенс мають останні рядки? Хто це останній злочин, що п'є сьогодні голубу широчінь України? Це щось не так „конструкційне“, як просто реакційне! А коли не реакційне, то що то за „конструкція“, яку не можна правильно зрозуміти — і має такий підозрілий вигляд?

Так само психологістичну тему розробляє Й. Бехер в творі „Людина прокинулась“. Характерно, що саме такий твір вибрали спіралісти з багатогранного доробку Бехерова. „Сон про „совершенну людину“ маячить кожен день і кожна ніч. Кожному він мариться“...

Безногий інвалід — вчитель в тюрмі — перероджується і перед смертю пізнає, що життя „совершенної людини“ — в боротьбі за визволення людства. Але сам герой нічого сінько не робив, не боровся, не діяв: „Гюнтера і затиало все більше і більше в магнестичний вир мас. Він стояв нерухомий, пильно вдвляючись у маси, коло одного з ораторів, що, сидячи на плечах робітника, кидав у тисячоголове повстанче море кличі боротьби“.

Нарешті, ця психологічна драма, трагедія душі, до того ще з патологічним офарбленням („травля неповновартости“ за Адлером).

Взагалі немає жадних підстав з Бехера робити спіраліста.

Нарешті, щоб повний був ідеологічний букет, зібраний нами з практики Авангарду, не слід оминати й Василя Сонцвіта, що виступає на захист джаз-банду і фокс-троту і хоче їх зробити здобутками пролетарської культури. Йому, бідоласі, так імпонує Америка, і так він любить танцювати, що не уявляє собі соціалістичного будівництва без фокс-троту.

Взагалі еротику в різних видах не забуто в спіралізмі.

Ось перелік: В. Подішук — Йшла дорогою в Скутарі.

Л. Чернов — Сонце й серце.

Його ж — Аборт.

Р. Троянкер — Капітан і китаянка.

Ії ж — Про старого професора (про пересадку залоз).

А. Патяк — Випадок у хуртовину.

В. Ярина — З записної книжки (I — II і IV теми).

О. Сорока — „Що гріх було б їх не любити,

Коли того істота хоче“...

Незрідка можна зустрінути образи, що видають своє еротичне походження, особливо в Г. Коляди: „Небо спускало клаті своєї спідниці, а вітер їх роздмухував“. „Він описав вітер ззаду і спереду і в такий же спосіб якусь мадонну“.

Зовсім неконструктивний, нікчемний образ! „Почав чухати спину й інше нецензурне місце людського тіла“. „Електризуйте штани поезії, і хай вони не спадають“.

Чому так настирливо фантазія поета повертається, як магнетна стрілка, до улюблених ним частин людського тіла?

Гадаю, що це вже компетенція не літературознавця.

О. Сорока не відстає від Г. Коляди:

„Говорили
— Зеров
Месія,
А не яканебудь шопа“.

Гадаю, що це теж не зовсім літературна характеристика. Індустріального дотепу тут небагато: так собі добрячий хлопчачий хуторянський регіт.

6. Наприкінці два слова про технічну форму Авангарду.

Здавалося б, що такі несамовиті індустріялісти повинні б цуратися всяких заялзованих фетишизованих від давнього вжитку образів. Так ні. З великою охотою вони вживають такі образи:

„Нечесаний Аполон“ (матрос)
„районовий Соломон“
„підскочив, як ошпарений“.
„гарна, як писанка“.
„голубоока панночка“
„прибережна гетера“
„бард“ та ін. (І. Сенченко).
В. Ярина пише репортаж від Харона.
Ще приклади:
„Аргонавти моєї країни (Л. Чернов),
„Сократ премудрий“ (П. Голота),
„Гомер співучий“ (теж).

Може спасти на думку, що це якась невдала конкуренція неокласикам.

„Мислителі великі“, „Земля багата і плодюча“, „Собі ви риете мотили“ (П. Голота).

Навіть метр В. Поліщук вживає таких трухлявих виразів:

„Смертельна коса
Над шахтами знеслась“.
„Туди кермує
Серце молоде“.
„Місяць дворогий“.

У Л. Чернова є такі замусолені анахронізми:

„Блискавки у руці тримає,
Стогне в морському лоні“.

„Яничар десь мантачить кривулю“.

„І раптом — стихійне лихо“.

„Зазнав я безліч болючих жорстоких утрат“.

До цієї ж колекції належить і „дідусь, ветхий деньми“ В. Ярини, що „на його обличчі відбилися багато десятків горя й злиднів“.

Отже, слід відзначити взагалі і відсталість, і неохайність мистецької техніки: як собі написалося — так і є. Непомітно тієї витонченої логічної конструктивності, на яку так налягає теорія Авангарду. Очевидно, на практиці конструктивізм важчий, ніж у теорії. Словесна форма часто залишається блідою, безсилою, невиразною*. Синтаксиса звичайнісінька, проста, часом надто проста, в стилі старенького побутового реалізму. Жадних революцій тут непомітно, хоча в теорії були замаху на синтаксис і на лексику.

Взагалі з формальною культурою справа стоїть, негарзд.

Взяти, напр., поезії. Проклямовано, як найдоцільнішу форму — верлібр. В той же час в бюлетені вміщено звичайнісіньку форму правильного 5-стопного хорею з перехресними римами (Капітан і китаянка) та 4-стопного ямбу (Доба). Щодо верлібру, то й він часто шкутильгає. Не лагодиться справа частенько з римою: в одному вірші вона то є, то її немає. Це — безладдя, а не верлібр. Напр., в „Аероновігації“ В. Поліщука спочатку немає рим, потім з 15 рядка починається римування. Потім подекуди знов пороку не вистачає і рим немає.

Неясно загалом, яку саме роль відводиться рими в практиці Авангарду. Чи вона є конструктивний елемент чи просто декоративний? До того рими здебільшого надто звичайні й засмальцьовані.

Зміна ритму — часто не виправдана і не витримана з погляду конструкції твору.

За приклади візьмемо:

„Земля безмежний кін
Аероновігацію
Надасть їй крилам плин
Животворящий спірт.
І ним зогріємо ми
Коло братніх націй,
Численніших, як гори картоплин“.
(Аероновігація).

Ясно чути тут, ритмічне „зіяння“, провалля, яке нестерпно ріже вухо: надто важко переходити до слів „коло братніх націй“. Мимоволі хочеться несподіваний хорей замінити на ямб і читати: „ко́ло братніх націй“.

* Приємний виняток з цього є імпресіоністичний вірш В. Поліщука „В Донечину“. На жаль, у цьому вірші на 21 рядок 5 дієслівних рим.

140 Може, це якась мудрість — в цій зміні ритму?

Чому ж то, коли мова заходить про „коло братніх націй“, то потрібний такий різкий ритмічний дисонанс? Де тут політика, де тут конструкція, де тут елементарна технічна грамота? Тут, звичайно, більше диму, ніж конструкції. Стихію випадковості не подолано.

Щодо форми композиції, то тут Авангард не може похвалитися досягненнями. „Конструктивний динамізм“ повинен, звичайно, наполягати на форму будови твору, уникаючи всякої випадковості і зайвої декорації та в самій будові відбити ту саму динаміку, яку він так пропонує. На жаль, цього помітити не можна.

Навпаки, помітна виразна тенденція до оповідальної форми (Паньків, Троянker, Патяк, В. Ярина, Бехер), часом навіть до оди (Поліщук, Голота).

Звичайно, що оповідальна форма найменше придатна виобразити динаміку, що в крайньому разі, коли вона є, то подається не без посередньо, а глухим відбитком через призму оповідача.

Навіть там, де подається дія безпосередньо (І. Сенченко „В порту“), бракує витриманої конструкції й наприкінці автор починає хибити, фалшивити і переходить на оповідальну форму („Папаша Шерлок Холмсом“ і „Сумний кінець“ — це декоративні причіпки, які не випливають логічно з попередньої будови й розгортання дії).

Нарешті, два слова про загальний стиль аналізованої продукції. Стиль, подання мистецького матеріалу, спосіб з'єднання змісту і форми, досить строкатий і визначається широкою амплітудою — від звичайного побутового реалізму (Паньків „Жебраки“, В. Ярина „Од широкого серця“), через психологічний реалізм (Бехер „Людина прокинулась“) та імпресіоністичний романтизм (В. Поліщук „В Донеччину“, „Скутарі — східний мотив“, „Аеронавігація“, Троянker „Капітан і китаянка“) до розтріпаного („стороздержного“) експресіонізму (Л. Чернов „Сонце й серце“).

Нічого незвичайного, незнаного, нового й характерного для конструктивного динамізму знайти не можна.

Спіралізму, що приснився Поліщуківі, на практиці ніде немає. У всякому разі, Авангард ще ним не розродився.